

Світлана Барабанова,
студентка магістратури
ННІ філології та журналістики.
Науковий керівник: **Л. В. Ящук,**
кандидат філологічних наук, доцент.

ВЛАСНІ ОСОБОВІ ІМЕНА СІЛ ГОРОДКІВКА, КАМЕНІ, БРІВКИ ДРУГІ АНДРУШІВСЬКОГО РАЙОНУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*У статті проаналізовано сучасний іменник населених пунктів
Андрушівського району Житомирської області: визначено його склад та
описано динаміку.*

Власні особові імена займають особливе місце в лексичній системі мови, завдяки специфічним ознакам: 1) у кожній мові часто вживані імена та іменні варіанти належать до числа найчастотнішої лексики; 2) власне ім'я за певних обставин може заступати саму найменовану особу, обожнюватися з нею, тобто досягати статусу своєрідного містично-вербального відповідника чи словесного символу самого детоната; 3) власне ім'я людини виявляє дивовижну здатність акумулювати й зберігати значну культурно-історичну інформацію; 4) власне ім'я допомагає виразити своє ставлення (позитивне чи негативне) до найменованої особи та охарактеризувати її [1, с. 7].

Перш ніж постати перед нами в такому вигляді, який ми маємо сьогодні, імена пройшли такі стадії розвитку: дохристиянський іменник, християнсько-церковний і національно-державний.

«Упродовж кожного з періодів в історії українських імен витворювалася самодостатня система, кожен елемент якої – ім'я, іменний варіант, мотив його присвоєння і т.п. – зберігав свою природність та автентичність у межах свого періоду» [1, с. 7].

В українській антропоніміці вживаються різні терміни на позначення імен, які побутували в українців до прийняття християнства: нехристиянське ім'я, неканонічне ім'я, нецерковно-календарне ім'я, нехрещене ім'я, дохристиянське ім'я, поганське ім'я, давньоруське ім'я, неофіційне ім'я, народне ім'я, слов'янське ім'я, автохтонне ім'я [3, с. 10].

М. Л. Худаш уводить у науковий обіг термін «автохтонне ім'я» з дефініцією: «особове власне іменування, яке має джерельну основу в лексичних фондах рідної мови й присвоюється новонародженим дітям у традиційній народно-побутовій обстановці» [цит. за 2, с. 11]. М. О. Демчук вважає більш доцільним для визначення імен цього типу застосовувати термін «слов'янське автохтонне ім'я», укладаючи в нього зміст: «ім'я праслов'янського походження або утворене пізніше, уже в антропонімії того чи іншого конкретного слов'янського народу, на споконвічно слов'янському мовному ґрунті» [2, с. 13].

У дохристиянських іменах доволі прозора етимологія. Дітей називали здебільшого у відповідності до обставин родинного життя. Наприклад, довгоочікуваного сина називали *Ждан*, небажаного – *Неждан*, *Нечай*, перший син у сім'ї діставав ім'я *Одинець*, третій – *Третьак* тощо. В іменах відображалися певні риси людей (*Буян*); пора року, коли дитина з'явилася на

світ (*Зима*); віра в магічну силу імені, спільного з назвою рослини, тварини тощо (*Береза, Лев, Орел, Сокіл*) та ін. Імена з негативним емоційним забарвленням давалися як застережний захід: за уявленням давніх українців, погані імена (*Горе, Захворай*) оберігали дітей від дії злих сил [5, с. 7]. Окремі з імен були покликані надавати новонародженому силу, відвагу (*Вовк, Медвідь, Хрещен*), відвертати від нього хворобу, смерть (*Ненаш, Продан*), забезпечити йому плодючість (*Лозан*), припиняти дітонародження в сім'ї (*Доста, Нетреба*) [6, с. 21].

Основна частина чоловічих і жіночих імен, які широко вживаються й нині, прийшли до нас разом із християнством. Після його поширення на українських землях дітей дозволялося називати лише тими іменами, які були узаконені релігією.

Християнська церква дбайливо берегла національну самобутність іменника, якщо це не суперечило її власним канонам. Показовим у цьому плані є приклад перших українських святих, яких церква канонізувала не за її християнськими іменами – *Давид, Роман, Олена, Василь*, а за дохристиянськими, рідномовними – *Борис, Гліб, Ольга, Володимир*. Саме за рахунок канонізації ми можемо знайти в українському іменнику багато таких імен, які розглядаються і як слов'янські автохтонні, і як християнські [1, с. 50].

Мета нашої розвідки – проаналізувати сучасні чоловічі і жіночі власні особові імена сіл Городківка, Камені, Брівки Другі Андрушівського району Житомирської області, визначивши найуживаніші, поширені, маловживані й рідкісні імена.

Досліджуючи склад сучасного іменника зазначених населених пунктів Андрушівського району Житомирської області, ми виявили як християнські, так і слов'янські автохтонні імена:

– християнські: *Анатолій, Андрій, Артем, Григорій, Іван, Ілля, Олексій, Микола, Михайло, Петро, Василь, Давид, Денис, Дмитро, Кирило, Олександр, Олексій, Сергій, Степан, Роман, Феодосій, Юрій; Антоніна, Валентина, Варвара, Ганна, Галина, Катерина, Оксана, Олена, Тетяна, Павліна, Марія;*

– слов'янські автохтонні: *Борис, Владислав, В'ячеслав, Святослав, Станіслав, Володимир, Ярослав; Броніслава, Людмила, Віра.*

Зафіксоване ім'я *Світлана* можна кваліфікувати як давнє слов'янське і як запозичене з болгарської мови, яка найкраще зберегла слов'янський іменний фонд (пор. болг. *Світла, Світлан, Світлана, Світлена* тощо) [4, с. 156].

Розширенню іменного репертуару сприяє пошук свіжих імен, які б вирізнялися на загальному тлі традиційних: *Сніжана, Каріна, Емілія, Ельвіна, Кристина.*

Аналіз статистичної організації досліджуваного іменника дає можливість говорити про те, що найуживанішими були переважно християнські імена: у довоєнний період – *Ганна, Марія; Іван, Микола, Леонід*, а в післявоєнний – *Валентина, Катерина, Наталія; Володимир, Василь, Микола, Олександр, Олексій*. Рівномірно поширені на всіх часових зрізах чоловічі імена: *Анатолій, Василь, Володимир, Микола, Михайло, Олександр, Сергій*; і жіночі: *Галина, Катерина, Людмила, Наталія, Оксана, Світлана.*

Великої популярності із загального складу іменника набули такі імена, як *Василь, Володимир, Іван, Микола, Олександр, Олексій* (чоловічі); *Валентина, Ганна, Галина, Катерина, Людмила, Наталія* (жіночі).

Маловживані антропоніми *Андрій, Антон, Артем, Борис, Вадим, Валентин, Віктор, Владислав, Григорій, Євген, Ігор, Костянтин, Роман, Руслан, Станіслав, Юрій, Ярослав* (чоловічі); *Алла, Броніслава, Дарія, Ірина, Євгенія, Каріна, Кристина, Лідія, Любов, Надія, Неля, Олександра, Раїса, Софія, Тамара, Сніжана, Фелікса* (жіночі).

Одиничними прикладами представлені особові назви: *В'ячеслав, Ілля, Кирило, Леонтій, Людвіг, Марцін, Нузгарі, Святослав, Феодосій, Юліан* (чоловічі), *Анжела, Діана, Елла, Ельвіна, Емілія, Єва, Клавдія, Павліна, Параска, Текля, Цезарія, Ядвіга, Ярина* (жіночі). Наявність таких імен можна пояснити або традицією найменування, або пошуком свіжих імен. Наприклад, жіноче ім'я *Сніжана* можна розглядати як нове слов'янське, утворене від апелятива *сніг*, вважаючи його власне українським чи власне російським, адже воно одночасно з'явилося в ужитку – в обох антропонімічних системах, і як запозичення з болгарської мови: пор. болг. *Сніжанка* – переклад нім. *Schneewittchen* «снігурочка» чи *Сніжина* «сніжинка» [4, с. 156].

Отже, в аналізованому іменнику функціонують як християнські, так і слов'янські автохтонні імена. Перші становлять значно більшу частину найменувань мешканців сіл Городківка, Камені, Брівки Другі Андрушівського району Житомирської області (64 %). Слов'янські автохтонні імена активно функціонують у післявоєнний період (1955-1964 рр.) і в новий час (1996-2010 рр.). Повернення до слов'янських імен можна пояснити бажанням відродити давні традиції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белей Л. Українські імена колись і тепер. – К.: Темпора, 2010. – 128 с.
2. Демчук М. Роль християнства у запровадженні особових власних імен та пов'язані з ними народні вірування // Народознавчі зошити. – 2003. – № 1-2. – С. 98-102.
3. Карпенко Ю. Українська ментальність: палеолінгвістичне декодування (II). Бог // Волинь-Житомирщина. – Вип. 10. – 2003. – С. 162-171.
4. Скорук І. Д. Слов'янський шар в антропоніміконі м. Луцька // Відп. ред. І. М. Железняк. – К., 1999. – 195 с.
5. Скрипник Л. Г., Дзятківська Н. П. Власні імена людей / За заг. ред. М. В. Русанівського. – 2-ге вид. випр. і доп. – К.: Наукова думка, 1996. – 335 с.
6. Чучка П. Власне українські особові імена // Дивослово. – 2004. – № 4. – С. 19-22.